

Калініченко Зоя Дмитрівна
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат економічних наук

МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Кризовий стан економіки значно впливає і навіть загрожує національним інтересам незалежної держави, актуалізує проблему її національної безпеки, насамперед такої її складової, як економічна.

Економічна безпека є складною багаторівневою системою, яка неодмінно потребує захисту всіх її компонент на різних рівнях ієрархії управління: держави, регіону, галузі, сектора економіки, окремого підприємства, особи. Економічну безпеку розглядають як "стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, суспільства, держави" [1].

Забезпечення певного рівня економічної безпеки держави є не тільки однією з найважливіших складових цілісної системи національної безпеки як комплексу захисту національних інтересів, а й вирішальною умовою дотримання і реалізації національних інтересів.

Як інструмент економічної політики, економічна безпека є системою критеріїв і показників оцінювання стану економічної системи – граничнодопустимих значень економічних показників, за межами яких економіка втрачає здатність до динамічного прогресивного саморозвитку. Взаємозв'язок складових економічних відносин передбачає комплексний підхід до їх регулювання, зумовлює напрямки економічної політики.

Національна безпека є процесом забезпечення стійкого розвитку економічної системи, за якого економіка здатна вирішувати такі завдання:

- забезпечення незалежності національної економіки, економічного суверенітету країни, її енергетичної незалежності;
- ефективного задоволення матеріальних потреб особи, суспільства і держави;
- підтримка необхідного рівня соціальної та політичної стабільності;
- створення умов для гармонійного розвитку економічних відносин;
- ефективний захист внутрішніх і зовнішніх ринків;
- захист усіх форм власності;
- забезпечення стійкості розвитку економіки країни в умовах непередбаченого розриву міжнародних економічних зв'язків;
- забезпечення стійкості економіки в разі виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, а також збройних конфліктів;
- нейтралізація впливу на економіку кримінальних структур тощо.

Окрім цього, чинники, які впливають на стан економічної безпеки держави, можна поділити на зовнішні і внутрішні. Внутрішні чинники національної економічної безпеки пов'язані з розвитком економічних сфер на основі використання власних ресурсів. Система внутрішніх чинників охоплює такі чинники:

- структурні, що впливають на пропорційність і збалансованість розвитку економіки за регіонами і галузями (інвестиції, їх структура, ефективна транспортна система, підтримка інноваційного розвитку);
- фінансові (стабільність банківської системи і фондового ринку, умови надання кредитів, дисципліна взаєморозрахунків і податкових платежів);
- правові (наявність правової бази);
- такі, що характеризують умови виробництва і реалізації продукції та виробничого обслуговування (ціни, умови зберігання і доставки товарів);
- природні (ступінь забезпеченості країни власними природними ресурсами, умови їх видобутку, транспортування);
- соціально-економічні (оплата праці, умови праці, рівень освіти);
- науково-технічного розвитку (рівень розвитку високих технологій, рівень модернізації виробництва, захист прав інтелектуальної власності);
- організаційно-управлінські (організація виробництва, методи економічного і правового регулювання);
- техногенні (технічний стан основних засобів, наявність техногенних загроз, рівень техногенного ризику, наявність систем контролю і діагностики);
- чинники використання трудових ресурсів (структура використання робочої сили в

межах господарського комплексу, рівень безробіття, рівень кваліфікації робочої сили) [2].

Зміни в характері або темпах розвитку одного або кількох чинників зумовлюють зміни в розвитку інших чинників і стану системи національної економічної безпеки загалом.

Отже, навіть короткий аналіз суті і змісту економічної безпеки з точки зору забезпечення стійкості і безпеки національної економіки демонструє, що ця проблема має важливу теоретичну і практичну значущість.

Для забезпечення стабільності суспільства, його самозбереження і розвитку необхідним є виявлення системи показників-індикаторів економічної безпеки, що мають науково обґрунтовані межі і певні кількісні показники.

Оптимальний рівень економічної безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників знаходиться в рамках допустимих меж своїх граничних значень. Наприклад, зниження темпу інфляції не повинно призводити до підвищення рівня безробіття понад допустиму межу; або зниження дефіциту бюджету – до граничного значення, а саме повного заморожування капіталовкладень і падіння виробництва тощо.

Важливою складовою системи управління економічною безпекою є механізм управління, основними компонентами якого є мета, суб'єкт, об'єкт управління, завдання, критерії, принципи, функції, методи, важелі, інструменти. Ці компоненти суттєво відрізняються на рівні держави та підприємств. Порівняння основних компонентів механізму державної та корпоративної систем управління економічною безпекою наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняння компонентів механізму державної та корпоративної систем управління економічною безпекою

	Державна система управління ЕБ	Корпоративна система управління ЕБ
Мета управління	Створення умов для динамічного зростання економіки, достатність фінансових ресурсів для забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту населення.	Гарантія стабільного фінансового стану підприємства на сучасному етапі та високого фінансового потенціалу розвитку у майбутньому.
Суб'єкт управління	Міжвідомча комісія з питань фінансової безпеки при РНБО, КМУ, Рахункова палата, Міністерство фінансів, НБУ ті ін.	<i>Внутрішні суб'єкти:</i> власник, фінансовий директор, керівник служби (відділу) фінансово-економічної безпеки, керівники структурних підрозділів. <i>Зовнішні суб'єкти:</i> партнери з бізнесу, правоохоронні органи, державні органи влади, страхові організації, ЗМІ.
Об'єкт управління	Державні фінанси, бюджетний дефіцит/профіцит, державний борг, обсяг іноземних інвестицій, податкові надходження, фінансовий стан банківської системи й окремих банківських установ, інші параметри функціональних складових фінансової безпеки держави.	Параметри фінансово-економічної діяльності підприємства (фінансові ресурси, інвестиції, структура капіталу, фінансові ризики, грошові потоки тощо); інформація; персонал.
Завдання	<ul style="list-style-type: none"> - формування системи пріоритетних інтересів, що потребують захист з огляду на мету управління ЕБ; - ідентифікація і прогнозування загроз зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання його фінансовим інтересам; - забезпечення дієвого державного контролю за діяльністю суб'єктів монополій; - забезпечення захисту діяльності підприємств; - підвищення ефективності використання державних коштів. 	<ul style="list-style-type: none"> - аналітична обробка інформації про досвід щодо забезпечення ЕБ підприємств і аналіз конкурентних переваг; - збирання, накопичення, аналітична обробка інформації, що характеризує фінансовий стан підприємства та виділення загроз; - стратегічне планування забезпечення ЕБ; - постійний моніторинг і аналіз умов, чинників, загроз та індикаторів ЕБ; - розробка та здійснення заходів щодо підтримання ЕБ на належному рівні.
Критерії	<ul style="list-style-type: none"> - ефективність використання ресурсного потенціалу і можливостей його розвитку; - конкурентоспроможність економіки, цілісність території, економічного простору; 	<ul style="list-style-type: none"> - значення індикаторів, що кількісно визначають стабільність фінансового стану, здатність до розвитку та рівень фінансових ризиків; - відсутність корпоративних конфліктів та ступінь гармонізації фінансових інтересів.

	- незалежність і можливість протистояти зовнішнім загрозам; - соціальна стабільність та наявність умов розв'язання соціальних конфліктів.	
--	--	--

Отже, управління економічною безпекою є важливим напрямом менеджменту, який доречно розглядати як на рівні держави, так і на рівні корпоративних структур, а також на регіональному рівні.

Поряд із визначеними показниками доцільним є запровадження такого індикатора економічної безпеки, як потенціал компенсацій і запобігання збиткам. Експертні прогнози дають змогу оцінити і своєчасно сформувати ресурси суспільства, орієнтовані на відновлення і отримання стабільності та стійкості соціально-економічного розвитку, а також на попередження наслідків дестабілізації. Цей підхід є особливо актуальним для економічної безпеки.

Україна – це країна з перехідною економікою. І їй спочатку потрібно провести економічні реформи, розвивати приватний сектор і забезпечити стабільність податкових надходжень до бюджету, а вже потім збільшувати частку державних видатків у ВВП. Масштаб реформ, які сьогодні впроваджуються в Україні, є досить широким, починаючи з беспрецедентної фінансової та банкової реформи і закінчуючи децентралізацією, яка дозволяє передати більше повноважень та фінансових ресурсів місцевим громадам.

Озираючись на досягнення України, на виконання плану дій на 2015-2018 роки, констатуємо, що досягнутий прогрес – це спільний результат України та Ради Європи, стимул для подальшого просування реформ.

1. Про удосконалення методології інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України. Відділ макроекономічного прогнозування та досліджень тіньової економіки. Аналітична записка. URL: www.niss.gov.ua.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України № 1277 від 29.10.2013. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/ME131588.html.

3. Україна значно просунулася у питанні реалізації програми внутрішніх перетворень. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-plenarnomu-zasidanni-parlament>.

4. Паливода А. Держава в економіці: як має виглядати повернення? // Дзеркало тижня. 14 грудня. Вип. № 48. URL: <https://dt.ua/macrolevel/derzhava-v-ekonomici-yak-maye-viglyadati-povernennya-297031.html>.

5. Мазур О. Невтішні підсумки антикорупційної реформи. URL: <https://ukranews.com/publication/2584-neuteshytelnye-promezhutochnye-ytogy-antykorrupcyonnoy-reformy> (17 грудня 2018 р.).

Косяченко Ксенія Едуардівна
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЧАСТИНА СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Економічна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [1, с. 257]. Життєво важливими інтересами вважається сукупність потреб, задоволення яких забезпечує існування та можливість прогресивного розвитку особи, суспільства і держави.

За своєю природою економічна безпека держави є комплексною системою, що охоплює всі галузі господарства і всі аспекти життя держави та її населення. Природно, що економічна безпека держави повинна враховувати економічні інтереси кожного її громадянина та груп населення, поєднувати їх із загальнодержавними інтересами. При цьому пріоритет надається тому рівню безпеки, який у певний час є найважливішим.

У Стратегії національної безпеки України від 12 лютого 2007 року (№ 105/2007) зазначено, що стратегічною метою політики національної безпеки України є забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, національної єдності на основі демократичного поступу суспільства та держави, додержання прав і свобод людини та громадянина, створення умов для динамічного зростання економіки, забезпечення європейських